

Datum
2025-04-16Referens
Dnr 2025/00213Motpartens referens
Fi2025/00457Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se
fi.ofa.dof.remisser@regeringskansliet.se

Yttrande över AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

I detta remissyttrande över AI-kommissionens förslag till färdplan för Sverige, SOU 2025:12, om regeringens väg framåt inom utveckling och användning av artificiell intelligens (AI) har Leksands, Sätters och Vansbro kommun samverkat i framskrivandet av ett yttrande.

Vansbro kommun (nedan kommunen) anser i stort att de förslag som lämnas i utredningen är ändamålsenliga och relevanta. Nedan redogörs för ett antal synpunkter som kommunen anser att regeringen särskilt bör beakta i den fortsatta beredningen.

Färdplanen för Sverige består i huvudsak av tre övergripande delar: ”En stabil grund att bygga på”, ”AI för alla” och ”Ledarskap och styrning”. Yttrandet utgår i stort från denna disposition i svaret. I ett avslutande avsnitt lämnas synpunkter gällande det kommunala självstyret och finansieringen av betänkandets förslag.

Det presenteras genomgående ett stort antal förslag i betänkandet. De flesta förslagen är sådana att kommunen inte har några invändningar eller synpunkter. Dessa lämnas också utan kommentar. Det är endast i fall där kommunen har synpunkter som dessa presenteras nedan.

En stabil grund att bygga på

Inom denna del beskriver AI-kommissionen det ”ekosystem” av förutsättningar och förhållanden som sammantaget utgör den grund som AI-utveckling och AI-användning vilar på.

Denna grund omfattar områden som elektricitet, beräkningskraft, säkerhet, telekom, data, spetsforskning, tillgång till utländska AI-resurser, innovation och riskkapital, AI-kompetens för alla samt ledarskap.

Kommunen ställer sig positiva till AI-kommissionens ansats att öka interoperabiliteten bland annat genom att låta regeringen få ett tydligare uppdrag i att samordna och skapa ökad enhetlighet. Genom ökad styrning genom hela ekosystemet kan ambitionen med utveckling och användning inom AI-området kan en större och snabbare utväxling uppnås.

I det kortare perspektivet kan färdplanen innebära en utökad belastning på kommunerna, exempelvis genom förslaget om att offentliga aktörer ska upprätta en dataplan. Att säkerställa tillgång samt klassificera data är något som oavsett behöver göras och det kan finnas synergieffekter kopplat till det informationssäkerhetsarbete som också är prioriterat i dessa tider.

Vidare ställer sig kommunen sig positiv till att se över rådande regelverk såsom offentlighets- och sekretesslagen samt GDPR för att minska de hinder som finns för att kunna använda viss typ av data. Här vill dock kommunen betona vikten av att nödvändig sekretess och respekten för den personliga integriteten ska vara intakt. Genom att uppdra åt regeringen att göra en översyn av regelverket kan tydliga gränsdragningar presenteras samtidigt som dessa också tjänar som anvisningar för samhällets olika aktörer kring vad som är en tillåten användning av data för ändamålet. Ju färre oklarheter, desto lägre trösklar för att våga och vilja utveckla AI-system.

Frågan om samhällets säkerhet såsom informations- och cybersäkerhet är en i allra högsta grad aktuell fråga. I samma takt som ambitionerna i AI-kommissionens färdplan för Sverige realiseras ökar samhällets sårbarhet kopplat till det beroende av AI som byggts upp. Av denna anledning ställer sig kommunen sig mycket positiv till förslaget om att regeringen får i uppdrag att säkerställa att en beredskapsplanering finns på plats, vid händelse av bortfall av digital förmåga som annars riskerar att slå ut viktiga samhällsfunktioner.

AI för alla

För många är detta med AI fortfarande något nytt och främmande. Av den anledningen är kommunen positiva till att AI-kommissionen särskilt lyft detta område i sin färdplan för Sverige. Det är viktigt att alla i Sverige, oavsett förutsättningar, ska ges möjlighet att ta till sig detta redskap. AI kommer oundvikligen att transformera samhället och allteftersom AI kommer att finnas inom olika sfärer i den enskildes vardagsliv blir också AI en demokratifråga.

Kommunen vill därför förstärka kopplingen till demokrati genom att understryka att utanförskap finns i hela samhället och följer med in i digitaliseringen. Digitalt utanförskap är därför inte något som kan lösas med endast ökad digital kompetens. Vid digitaliseringsåtgärder som gäller hela Sverige behövs inkluderande strukturer och system som sätter användaren i fokus och innebär en reell nyttorealiserings för allmänheten. Detta kräver att flera yrkesgrupper från olika kompetensområden är engagerade i frågor gällande AI och skapandet av AI-verktyg som tillgängliggörs för allmänheten.

Särskilt positiv ställer sig kommunen sig till satsningarna inom folkbildningen men vill även påpeka den målkonflikt som finns i och med de förändrade förutsättningar som många av folkbildningens organisationer står inför i nuläget.

Kommunen ställer sig positiva till att det i förslaget finns satsningar inom folkbibliotek för att stärka bibliotekens möjligheter att främja användning av informationsteknik men vill poängtera att det är bibliotekens uppdrag med att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning som bör vara i fokus för satsningen. Här önskar kommunen förtydliga att satsningarna bör innehålla en tydlighet kring bibliotekariernas kompetens inom medie- och informationskunnighet (MIK) och deras lämplighet att möta allmänhetens behov inom särskilt informationskunnighet, tillsammans med en ökad tillgänglighet kring informationsteknik och AI-tjänster.

Likaså ställer sig kommunen sig positiv till att staten bör ge elever, studenter, lärare och skolbibliotekarier kostnadsfri tillgång till AI-tjänster under en längre period. Kommunerna ser stora fördelar med att pedagogisk verksamhet kan arbeta kreativt med STEM.

Vidare är det positivt att särskilda arbetsmarknadsinsatser kopplat till AI föreslås. Både i fråga om kompetensutveckling av lärare inom utbildningsväsendet och satsning på riktad utbildning för arbetslösa inom Arbetsförmedlingens och omställningsorganisationernas regi.

Särskilt positiv ställer sig kommunen sig till AI-kommissionens förslag om att Sverige bör satsa på att utveckla en egen stor språkmodell. Genom att utveckla en språkmodell tränad på främst svenskt data och svenska förhållanden kan det bidra till ett kvalitetssäkrat redskap för svenska samhällsaktörer. Vidare kan vissa svårigheter som råder idag gällande juridiska aspekter av att nyttja språkmodeller av kommersiella aktörer utanför EU undvikas. I detta sammanhang kan också AI-kommissionens förslag om att inrätta en AI-verkstad, inklusive AI-insatsstyrka, för den offentliga sektorn fylla en funktion.

AI-verkstaden syftar till att det finns en gemensam kärninfrastruktur för utveckling och leverans av AI-tjänster inom offentlig sektor. Genom verkstaden kommer det att finnas en uppbyggd infrastruktur för offentliga aktörer att hitta samarbetsparter samt stöd och hjälp för att utveckla de AI-system som man är i behov av. Stödet ska bl.a. ges av AI-insatsstyrkan.

Kommunen ställer sig positiv till det samlade greppet kring AI inom offentlig sektor som AI-kommissionen föreslår, men anser samtidigt att kommissionens förslag är skissartade vilket är problematiskt givet att dessa båda funktioner anges som lösningar på många av de problem som kommissionen lyfter i sina resonemang. Här krävs vidare utredning avseende exempelvis organisatoriska och ekonomiska frågor.

Kommunen instämmer i att Skatteverket och Försäkringskassan sannolikt är bland de myndigheter som kommit längst på sin AI-resa. Trots det är bedömningen att Digg borde få en mer framträdande roll i implementeringen av kommissionens förslag, förslagsvis som samordnande myndighet. Det bör också övervägas om någon kommun kan bjudas in för att ta en mer aktiv del i uppbyggnaden och utförandet av en AI-verkstad. Eventuella juridiska begränsningar kan lösas genom någon form av adjungerad roll.

Ledarskap och styrning

Kommunen är positiv till att färdplanen föreslår en samordnad nationell styrning. Det skapar mycket bättre förutsättningar för en ökad interoperabilitet, vilket i förlängningen också leder till att Sverige som nation kan ligga i framkant gällande utveckling och användning av AI.

Det är positivt att AI-kommissionen föreslår att det ska inrättas en samrådsstruktur där näringsliv, akademi och representanter för kommuner och regioner kan föra dialog med de svenska förhandlarna inom EU-sammanhang. Det ger samhällsaktörerna tillgång till information om den senaste utvecklingen samtidigt som man kan fånga vad som är de svenska intressena.

Det kommunala självstyret och finansieringsprincipen

Generellt gäller för de förslag som kommissionen lämnar att de kräver mycket stora databaser som också, för att fungera på ett bra sätt i den kommunala verksamheten, kommer att innehålla stora mängder av känslig information. Det kommer också att vara

viktigt – vilket kommissionen påpekar – att förenkla möjligheten att utbyta information över myndighetsgränser. De förslag som kommissionen lämnar gällande informationssäkerhet bedöms däremot inte stå i proportion till denna hantering, och här är det önskvärt att ytterligare utreda hur hanteringen ska kunna ske på ett sätt som säkrar integriteten.

I någon mån kopplat till ovanstående är också frågan om myndighetsbeslut, där ett omfattande utredningsarbete gällande rättssäkerhet behövs innan AI kan användas som annat än beslutsstöd.

Kommunen instämmer i att det finns en vinst i att erbjuda någon form av gemensam plattform, helst med öppen källkod, som är anpassad efter kommunernas behov. I dagsläget erbjuder många leverantörer av system olika former av AI-stöd inom befintlig programvara. Ofta är det svårt att överblicka vad funktionaliteten innebär, och bedömningen idag är att många erbjuder funktioner som är överlappande – eller som inte alls efterfrågas av kommunen. Ofta visar det sig också att funktionaliteten inte motsvarar personalens digitala kompetens, något som är svårt för kommunen att parera då olika lösningar skiljer sig åt sinsemellan. En förutsättning är givetvis att en gemensam lösning aldrig blir tvingande på ett sätt som riskerar det kommunala självstyret eller finansieringsprincipen.

Även om det är sannolikt att AI på medellång och längre sikt kan bidra till minskade kostnader och frigörande av kompetens och personalresurser – vilket är en mycket angelägen fråga – behöver kostnaden för implementering beröras. Bedömningen är att de summor som kommissionen anger är en ren glädjekalkyl. Redan idag lägger landets kommuner stora summor på digital utveckling och det behöver naturligtvis fortsätta. Förslaget på att tillskjuta 1,6 miljarder över en tioårsperiod kommer inte att på några sätt räcka för att täcka de kostnader som kan kopplas till förslagen som lämnas. Om staten lägger ökade krav på kommunerna, ska det självklart åtföljas av en relevant finansiering.